

Laste abistamine ja lapse õiguste põhimõtted

Andra Reinomägi
Õiguskantsleri Kantselei

19.09.2012

Pärnus

Õiguskantsler lasteombudsmanina

19.03.2011 õiguskantsleri seaduse muudatus §1 lõige 8:

“Õiguskantsler täidab tulenevalt lapse õiguste konventsiooni artiklist 4 lapse õiguste kaitse ja edendamise ülesandeid.”

1. Lapse õiguste kaitse läbi järelevalve teostamise

- **Normikontrolli menetlus** – lapse õigusi puudutavate õigustloovate aktide seadusele ja põhiseadusele vastavuse kontroll (sealhulgas kõik KOV õigustloovad aktid).
- **Ombudsmani menetlus** – õiguskantsler lahendab talle saadetud avaldusi, mis puudutavad laste põhiõiguste ja -vabaduste järgimist avalike ülesannete täitmisel, sealhulgas kontrollib erinevate lasteasutuste tegevuse seaduslikkust (asenduskodud, koolid jne).
- **Õiguskantsleri tegevus piinamise ja alandava kohtlemise vastase riikliku ennetusasutusena** – õiguskantsler viib regulaarselt läbi kontrollkäike sellistesse lasteasutustesse, kus laste liikumisvabadus on piiratud (alaealiste kinnipidamisasutused, erikoolid, kinnised lastepsühhiaatria osakonnad jne). Lisaks muu ennetustegevus (artiklid, koolitused jne).
- **Omainitsiatiivne menetlus** – nii kontrollkäikude korraldamine ja avaliku võimu teostajate tegevuse seaduslikkuse kontroll kui ka normikontroll.

Õiguskantsler lasteombudsmanina

2. Lapse õiguste tutvustamine

- **Jälgida lapse õiguste konventsiooni rakendamist** ja olla konventsioonis sätestatud õiguste **tutvustaja**.
- **Teostada analüüse** ja viia läbi uurimusi kitsamates lapse õigusi puudutavates küsimustes; teha tulemuste pinnalt soovitusi ja ettepanekuid.
- **Teha koostööd** riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustega, koolidega, kodanikeühendustega, erialaspetsialistidega.
- Olla inimõiguste ja kitsamalt lapse õiguste alase hariduse toetaja ja **koolituste läbiviija**.
- **Vastata** lapse õigustega seotud küsimustele.

3. Laste eestkõneleja ja kaasaja roll

- Välja **selgitada** laste seisukohad ja olla nende **tutvustaja** ja avalikkusele **edastaja**.
- **Toetada** laste ühiskonnaellu kaasamist ja selles osalemist.
- **Teha koostööd** laste- ja noorteorganisatsioonidega.
- **Esindada laste huve** õigusloome protsessis.
- **Julgustada** teisi riigiasutusi, kohalikke omavalitsusi ja avaliku võimu esindajaid, aga ka erasektorit lapsi senisest enam kaasama.

VOOTELE VAATEMÄE 8.10

1.V.2017

veel näed õe püüdnud kinnast
ja tahaks seda lugeda kinnast
see oleks vabalt, mis kõrgel aga
on õigus privaatruumile...

**Igaühel on kohustus teatada
abivajavast lapsest!**

Andmekaitse ei ole takistuseks!

Lasteombudsmani juhend
www.lasteombudsman.ee -> aktuaalne -> infomaterjalid

Igal inimesel on kohustus abivajavast lapsest teatada!

- **LKS § 59:**

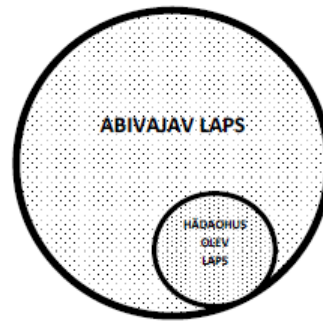
Juhul kui saab teatavaks kaitset ja abi vajava lapse olemasolu, on iga inimese kohus sellest viivitamatult teatada sotsiaaltalitusele, politseile või mõnele teisele abiandvale organile.

Sotsiaaltalitusel on õigus ja kohustus tegutseda kohe, sõltumata kaitset vajava lapse piirkondlikust või muust kuuluvusest.

Abivajav laps

ohus on
lapse
turvatunne, areng ja
heaolu

Hädaohus olev laps

ohus on
lapse
elu ja tervis

Varane märkamine ja võrgustikutöö

ABIVAJAVAST LAPSEST

teata

**valla- või linnavalitsusele
võimalusel otse
lastekaitsetöötajale**

Valla- ja linnavalitsuste kontaktid
leiab siit:

www.eesti.ee/est/riik/omavalitsused

HÄDAOHUS OLEVAST LAPSEST

teata

**politseile
ja valla- või linnavalitsusele**

Politsei lühinumber 110
Politsei kliendiinfo 612 3000

Andmekaitse

- Valla- või linnavalitsus ja politsei on haldusorganid, kellele on seadusest tulenev avalik ülesanne abistada ja kaitsta last.
- Selle ülesande täitmise eesmärgil võivad valla- või linnavalitsus ja politsei töödelda isikuandmeid, mis puudutavad lapse abivajadust.
- Valla- või linnavalitsus ja politsei on pädevad asutused, kellele võib edastada andmeid lapse abivajaduse kohta ilma lapse ja/või tema seadusliku esindaja nõusolekuta.

Abivajava lapse isikuandmete kaitse

- **Nõuded töötajale**
  - Eesmärgikohane kasutamine
  - Saladuses hoidmine väljaspool tööd
  - Väljaõpe
- **Juurdepääsupiirang**
  - Asutusesiseseks kasutamiseks tunnistamine
  - Vajadusel andmesubjekti teabe ja isikuandmete saamise õiguse piiramine
- **Minimaalsus**
  - Lapse õiguste tagamiseks vajalike isikuandmete talletamine
  - Mittevajalike isikuandmete kustutamine

Isikuandmete edastamise kanalid ja turvameetmed

- Kanalid: telefoniga, elektrooniliselt, kirja teel
- Turvameetmed:
vajadusel info edastamise viis eraldi kokku leppida
nt vahetu kohtumine, isiklikult üleandmine,
krüpteerimine jne

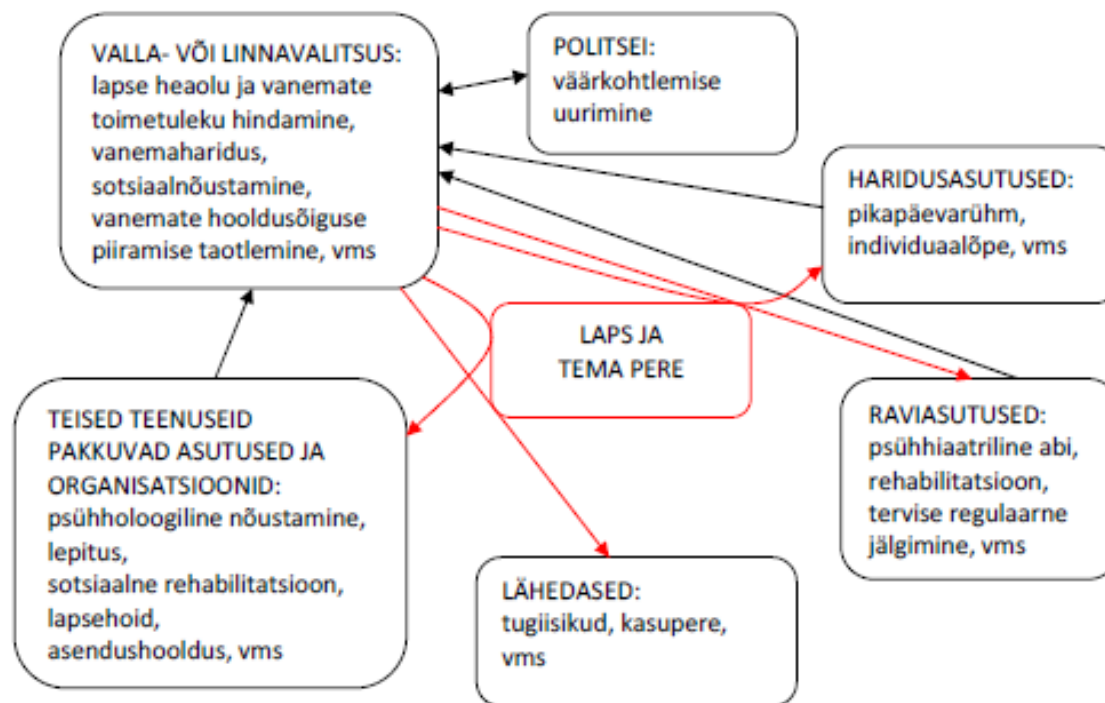

Abivajavast lapsest teataja isikuandmete kaitse

- Anonüümsus
- Juurdepääsupiirang
- Asutuse esindajana teataja andmetele üldjuhul piirangut seada ei saa
- Teabenõude puhul teadmisevajaduse põhjendamine ja hindamine

Lapse abistamine

Vanematel lasub esmane kohustus oma lapse eest hoolitseda

- **PKS § 116 lg 2 :**

Vanemal on kohustus ja õigus hoolitseda oma alaealise lapse eest (edaspidi vanema hooldusõigus). Vanema hooldusõigus hõlmab õigust hoolitseda lapse isiku eest (edaspidi isikuhoidus) ja õigust hoolitseda lapse vara eest (edaspidi varahoidus) ning otsustada lapsega seotud asju.

- **PKS § 118 lg 2:**

Kui vanematel ei ole võimalik hooldusõigust teostada, rakendab kohus lapse huvides asjakohaseid abinõusid. Vajaduse korral alustab kohus lapse suhtes eestkostja määramise menetluse.

- **PKS § 124 lg 1:**

Isikuhoidus on hooldaja kohustus ja õigus last kasvatada, tema järele valvata ja tema viibimiskohta määrata ning lapse igakülgse heaolu eest muul viisil hoolitseda.

Vanema hooldusõiguse piiramine on kohtu pädevuses

- **PKS § 134:**

Kui lapse kehalist, vaimset või hingelist heaolu või tema vara ohustab vanema hooldusõiguse kuritarvitamine, lapse hooletussejätmine, vanemate suutmatus täita oma kohustusi või kolmanda isiku käitumine ja kui vanemad ei soovi või ei ole võimelised ohtu ära hoidma, rakendab kohus ohtu ärahoidmiseks vajalikke abinõusid.

Lapse heaolu ohustamisest teatab lapse elukohajärgsele valla- või linnavalitsusele või kohtule riigiasutuse või omavalitsusasutuse ametnik, politseiametnik, tervishoiutöötaja, kohtunik, prokurör, notar, kohtutäitur, õpetaja või muu isik, kellel on andmeid ohustatud lapse kohta.

Kohus võib lapse heaolu ohustamise korral teha vanema asemel lapse kohta hooldusõigusest tulenevaid otsuseid, teha hoiatusi ja ettekirjutusi ning kehtestada keelde, samuti kohustada vanemaid järgima kohtu määratud asutuse hooldusjuhiseid.

Lapse perest eraldamine

- **PKS § 135:**

Kohus võib lapse vanematest eraldada ainult juhul, kui lapse huvide kahjustamist ei ole võimalik ära hoida vanemate ja lapse suhtes kasutusele võetud muude toetavate abinõudega.

Kui lapse jätmine perekonda ohustab lapse tervist või elu, võib valla- või linnavalitsus lapse perekonnast eraldada enne kohtumäärust. Sellisel juhul peab valla- või linnavalitsus viivitamata esitama kohtule avalduse vanema õiguste piiramiseks lapse suhtes.

- **SHS § 25:**

Lapse võib sotsiaalteenuse ja muu abi osutamiseks eraldada kodust ja perekonnast ainult järgmiste asjaolude üheaegsel esinemisel:

- 1) puudused lapse hooldamisel ja kasvatamisel ohustavad lapse elu, tervist või arengut või kui laps ise oma käitumisega seab ohtu oma elu, tervise või arengu;
- 2) perekonna ja lapse suhtes kasutuselevõetud muud abinõud ei ole osutunud küllaldaseks või nende kasutamine ei ole Võimalik;
- 3) lapse eraldamine perekonnast toimub lapse huvides.

Kodust ja perekonnast eraldatud lapse edasise elukoha, hooldamise ja kasvatamise korraldab valla- või linnavalitsus.

Valla- või linnavalitsus osutab vajadusel abi perekonnale, kellelt laps on ära võetud, et aidata luua eeldusi lapse tagasipöördumiseks perekonda.

- **PKS § 176:**

Kuni eestkostja määramiseni täidab eestkostja ülesandeid lapse rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne valla- või linnavalitsus, kui eestkoste seadmise eeldused on täidetud.

Kohalik omavalitsus kui lapse ja pere esmane abistaja ja teenuste pakkuja.

- **SHS § 24:**

Valla- või linnavalitsus on kohustatud toetama ja nõustama last, tema eestkostjat ja lapsi kasvatavaid isikuid, tehes koostööd perekonnaliikmete ja teiste isikutega ning asjaomaste asutustega.

- Nõuded teenustele (SHS):

- tegevusluba;
- töötajate arv ja kvalifikatsioon;
- tervisekaitse- ja tuleohutusnõuded;
- peresarnased tingimused;
- järelevalve jne.

Vt ka KOV sotsiaalteenuste soovituslikud juhised SoM kodulehel.

Teenuste ühtlaselt tagatud kvaliteet ja nõuetele vastav osutamine.

MULL ON LÕIGUS RÄÄKIDA, KUI MIND KIUSATAKSE

Mul on õigus rääkida, kui mind kiusatakse
Madelen Kalvik 8 a.

MADELEN KALVIK 8-a

Tänan!

Andra Reinomägi

andra.reinomagi@oiguskantsler.ee

www.lasteombudsman.ee

